
ТЕМА VI

КЛАСИЦИ И О ЕСЕЈУ

Егон Кеченовић, *Мали Клајд и велики свет*
(ПРВА НАГРАДА – КРАТКИ ФИЛМ)
Гимназија „Бољаи”, Сента
Ментор: проф. Габор Међери

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ЗАВЕРА УМЕТНОСТИ

Ако се у порнографији којом смо окружени изгубила илузија жеље, у савременој уметности се изгубила жеља за илузијом. У порнографији више нема шта да се жели. После оргије и ослобађања свих жеља, ми смо прешли у транссексуално, у смислу позорности секса који прелази у знакове и слике, који бришу сву његову тајновитост и вишесмисленост. Транссексуално, у смислу да више не постоји илузија жеље, већ једино хиперреалност слике.

Тако је и са уметношћу која је изгубила жељу за илузијом, а у корист уздизања свих ствари до естетске баналности, која је дакле постала трансестетска. За уметност се оргија модерности састојала у лакоћи деконструкције предмета и његове представе. У том раздобљу је естетичка илузија још увек јака, као што је и за секс јака илузија жеље. Енергији сексуалне различитости, која струји кроз све облике жеље, одговара у уметности енергија цепања реалности (кубизам, апстракција, експресионизам), а обе одговарају жељи да се разоткрије тајна жеље и тајна предмета. Разоткрије, све до настајања та два истакнута облика – призора жеље, призора илузије – у корист једне те исте бестидности, транссексуалне, трансестетске – бестидности видљивости, неумољиве прозирности свих ствари. У ствари, нема више порнографије коју бисмо могли препознати, зато што је порнографија стварно свуда, зато што је суштина порнографског ушла у све технике визуелног и телевизуелног.

Можда ми, на крају крајева, само играмо комедију уметности, као што су друга друштва себи играла комедију идеологије, као што је на пример италијанско друштво (и не само оно) за себе играло комедију власти, као што себи играмо порно комедију у бестидним оглашавањима слика женског тела. Бескрајни стриптиз, фантазми голе полности, сексуална уцена – када би све стварно тако било, истински би било неподношљиво. Али, срећом, све је то сувише очигледно да би било стварно. Прозирност је сувише лепа да би била стварна. Што се уметности тиче, сувише је површна да би била заиста безвредна. Мора да се ту крије нека тајна. Као код анаморфозе: мора да постоји неки угао под којим сва та непотребна навала секса и знакова добија неки смисао, али за сада можемо само живети у ироничној равнодушности. Има у тој нереалности порнографије, у тој безначајности уметности, енигме у негативу, филигранске мистерије, ко зна? Ироничног облика наше судбине?

ОГЛЕДАЛО

Ако је све сувише очигледно да би било истинито, можда има наде за илузију. Шта је скривено иза тог лажног прозирног света? Нека друга врста интелигенције или коначна лоботомија? Уметност (модерна) је можда била део проклетства, као динамична алтернатива реалности, преносећи упад иреалности у реалност. Али шта може да значи уметност у свету који је унапред хиперреалан, cool, прозиран, рекламни? Шта може да значи порнографија у свету који је унапред порнографисан? Осим да нам она напослетку парадоксално намигне – као реалност која се сама себи подсмева у облику у којем је највише хиперреалистична, као секс који се подсмева у облику у којем је највише егзибиционистички, као уметност која се подсмева сама себи и свом ишчезавању из облика у којем је она највише вештачка: облика ироније. У сваком случају, диктатура слика је иронична диктатура. Али та иронија сама по себи више није део проклетства, она је део престапа посвећеника, она је део окултног и срамног саучествовања које повезује уметника који се поиграва са својом ауром ругања и отупелу и неповерљиву масу. И иронија је део завере уметности.

Уметност која се поиграва својим сопственим нестанком и настанком свог предмета, то је претварање гвожђа у злато. Али уметност која се поиграва вечито се рециклирајући и присвајајући реалност? А претежни део савремене уметности употребљен је баш у ову сврху: да се присвоји баналност, отпадак, осредњост као вредност и идеологија. У небројеним поставкама и представама уметности, све је само игра компромиса са стањем ствари, истовремено и компромиса са свим прошлим облицима у историји уметности. Признање оригиналности, баналности и безвредности, уздигнуто до вредности, ако не и до изопаченог естетског уживања. Наравно, сва та осредњост претендује на сублимацију прелазећи на други, као иронични ниво уметности. Али она је сва безвредна и безначајна на другом нивоу као и на првом. Прелазак на естетски ниво ништа не поправља, напротив: то је осредњост на квадрат. Претендује на безвредност: *Ја сам безвредна! Ја сам безвредна! – и стварно је безвредна.*

Сва двострукост савремене уметности је ту: захтевати безвредност, безначајност, несмисленост, циљати на безвредност онда када смо већ безвредни. Претендовати на површност на површан начин. А безвредност је тајна вредност коју не може да потражује било ко. Безначајност – права, изазов, победнички позив чулима, огољавање смисла, уметност нестајања смисла – то је изузетно својство неколико ретких дела, а она никада немају такве претензије. Постоји један облик посвећеништва Ни у шта, или један облик посвећеништва у Зло. А тако постоји и недело посвећеника, фалсификатора безвредности, снобизам безвредност, свих оних који су сводници Ништавила вредностима, који су сводници Зла

корисним сврхама. Не треба пустити фалсификаторе да раде. Када Ништа исплива у знацима, када Ништавило изрони у самом срцу система знакова, то, то је догађај од значаја у уметности. Поетичка је операција да се изнедри Ништа из снаге знака – никако баналност или равнодушност реалног, већ крајња илузија. У том смислу је Ворхол стварно безвредан, у смислу што уводи ништавило у срце слике. Он од ништавила и безначајности прави догађај који претвара у погубну стратегију слике.

Остали имају тек комерцијалну стратегију безвредности, и дају јој рекламну форму, у сентименталном облику робе, како је говорио Бодлер. Они се крију иза сопствене безвредности и иза метастаза говора о уметности, који се великодушно употребљава у вредновању те безвредности као вредности (и на тржишту уметности, разуме се). У извесном смислу, то је горе него ништа, зато што не значи ништа а ипак постоји, дајући себи сасвим добре разлоге за постојање. Ова саучесничка параноја уметности чини да критичко вредновање више није могуће, него је могућа само споразумна подела, нужно сложна, безвредности. Ту је завера уметности и његовог прапризора, оснаженог свим вернисажима, излагањима и изложбама, рестаурацијама, колекцијама, донацијама и спекулацијама, и која се не може десити ни у једном познатом универзуму, зато што се иза мистификације слика заклонила од мисли.

Друга страна ове двострукости јесте да се блефом безвредности принуде они који су *a contrario* да придају значаја и верују свему томе, под изговором да није могућно да је толико безвредно, и да има нечега у томе. Савремена уметност том неизвесношћу, немогућношћу заснованог суда естетске вредности и спекулише са кривицом оних који ништа не разумеју, или нису разумели да ту нема шта да се разуме. И ето нама недела посвећеника! Али, у суштини, може се помислити да тај свет, који је у страху од уметности, све разумео, зато што показује, самим својим изненађивањем, интуитивну интелигенцију: да је жртва злоупотребе власти, да се од њега крију правила игре и да му се иза леђа праве деца. Другачије речено, уметност је ушла (не само са финансијске тачке тржишта уметности, већ у самом управљању естетским вредностима) у опште токове недела посвећеника. Не тиче се то само уметности: политика, економија, информација уживају исто саучествовање и ироничну резигнацију „потрошача“.

„Наше дивљење за сликарство је последица дуготрајног процеса навикавања који се одвијао вековима, и из разлога који врло често немају ничега заједничког са уметношћу или духом. Сликарство је створило свог реципијента. У суштини је то однос конвенција.“ (Гомбрович Дибифеу). Једино питање јесте: како једна таква машина може надаље да функционише у критичком отрежњењу и комер-

---

ОГЛЕДАЛО

цијалној френетичности? И, ако може, колико ће времена потрајати тај илузионизам – сто година, двеста година? Да ли ће уметност имати права на друго постојање, бескрајно – налик тајним службама, за које знамо да већ одавно нема тајне коју би могле украсити или разменити, али које несмањено цветају захваљујући лажној вери у њихову сврху, намирујући притом хронику митолошког?

Жан Бодријар

Превео Милош Константиновић

АПЕТИТ ЗА ВЛАДАЊЕ

Лаичка представа „макијавелизма“ и реал- политика

Апетит за владање је толико јак да улази у срце не само оних којима припада, него и оних који га не могу очекивати.

Николо Макијавели

Николо Макијавели је један од неколико најмодернијих умова у историји цивилизације. Можда управо зато, и он и његово дјело претрпјели су и трпе непрестане лаичке „пресуде“ незналица и „тумача“ који у њему неодговорно читавају своје баналне увиде, и који му приписују оно што тај велики Фирентинац није ни помислио. Чак се стигло дотле да енглески језик створи и одомаћи име за ђавола, Old Nick, изведен од његовога имена?! Свијетом круже популарне бесмислице о „макијавелизму“ као нечему у свему начелно рђавоме, као синониму за подвалу, лаж, безобзирност. Он, за кога је политика била средство за остварење човјекових интереса и обуздавање оних који уништавају цивилни живот, дочекао је да на њега хуле ненаучени, површни, свестрано неквалификовани! Макијавелијева политичка доктрина јесте била и данас је „шокантна“ само за оне који имају простодушну (има за то и тачнијих израза) представу о људима као принципијелно „хуманистичким бићима“, која се у досадашњој историји ничим није доказала. Изгледа, никад није било лако са сањарима и „идеалистима“? Давно је Достојевски допро до мисли да је лако „вољети човјечанство“, а да би се волио конкретни човјек – ваља се помучити.

Макијавели је вјеровало да су ове личности битно утицале на свијет који су затекле: Мојсије, цар Кир, Ромул, Чезаре Борџија и Кастручо Кастракани. (О Кастраканију, војсковођи тога доба, написао је: „Никакве сумње нема да би надмашио и једнога и другог – мислио је на Филипа II Македонског и римског војсковођу Скипиона, прим. В. Р. – да је умјесто Луке, његова домовина била Македонија или Рим“). Он је вјеровало да управо они заслужују да се нађу на томе списку оних који су промијенили дотадашњи ток ствари, прије свега

ОГЛЕДАЛО

зато што су доказали да се и с постојећим „људским материјалом“ ипак нешто може учинити. С том магистралном мишљу је рођена суверена, паметна, истинита политика, једна реалистичка визија свијета какав јесте, а не какав би „требало да буде“. У приликама у којима се политика посматра само као проститутска дисциплина, гдје она није умјетност владања него смијеша интрига, подвала и трикова, разумије се да стратегија владања није могла другачије да се разматра него на познати цинични начин без премца.

Макијавели је написао ове ријечи, које ће, можда, најбоље изразити основу његове провокативне мисли: „Сви који успостављају државу, и дају јој законе, морају да претпоставе да су сви људи зли и да ће, без икаквог изузетка, испољити своје унутрашње зло чим за то нађу сигурну прилику“. Тиме је он на свијет донио потпуно нову, снажну, истинуту и стварну, динамичку концепцију човјека. Таква узнемирујућа мисао није се могла свидјети ни владарима, ни онима којима се влада, ни републиканцима, ни Цркви, ни „обичном“ свијету. Зато је Макијавели омажени гениј, анархист чије се дјело изузетно слабо познаје, конструктор најпрљавије политике која не бира средства (није он, него идеолог језуитизма, Игнасио Лојола, рекао да „циљ оправдава средство“!). Он се само усудио да мисли другачије од осталих, да утврди како једино политика заснована на истинама успоставља баланс различитих интереса и обуздава стихију. Ко је крив за све? Николо Макијавели! Ко је крив што је говорио истине које не пријају поспаним, тромим умовима и „идеалистима“. Зато је његово дјело суштински непротумачено и стигматизовано и послје ауторове физичке смрти („тумачено“ је само екстраполирањем и у духу општег незнања).

Николо Макијавели је установио новоевропско песничко сазнање о човјековој природи, подирући дубоко испод површине феномена и десакрализујући политички живот. Заправо, политичка наука је и настала тек 1513. године, када је објављена његова књига Владалац. Рођена је реалистичка концепција политике. Њоме је окончана епоха дјетињства човјечанства, и почело улажење у зrelu, мужевну фазу историје у којој нема блаженог самозаваравања нишчих. Већ је Френсис Бекон, у XVII вијеку, поштено рекао да „морамо да будемо захвални Макијавелију, и писцима као што је он, који пишу о ономе што људи чине, а не о ономе што би требало да чине“.

Али, где је Бекон!

Макијавели је до највећих дубина истражио овоземаљске узроке политичких збивања, а то се, разумије се, није могло свидјети Цркви и клеру („Судбина управља половином наших дјела, али они другу половину – или отприлике толико – препушта нама“). То је разбјешњивало моралистичке утописте и њихове неупотребљиве, трећеразредне „лирске“ концепције живота које све препуштају

ОГЛЕДАЛО

„свијетлој будућности“. Занимљиво је да је Макијавелијеву концепцију разумио Жан-Жак Русо, који је тачно проникнуо у то да он само наизглед „даје поуке владарима, а заправо савјетује народ како да се одбрани од њихове неограничене самовоље“. Није га разумио само тај идеолог „природног човјека“, одбацујући груба и неквалификована оспоравања Владаоца, пасиониране глорификације и приглупе легенде. Уосталом, сам велики кардинал Ришеље је био тај који је духовно обучио и подигао каноника Махона да би он написао, умјесто њега (то није могао сам, због положаја), да се људи „праве као да траже истину, а кад је открију – не могу да је поднесу“. И Спиноза је бранио Макијавелија од лаика („Страх је, због људске природе, конститутивни момент државе“). Било је још „адвоката“ овог „злог генија“. Природно је то што га јакобинци и толики социјални „прогресисти“ и не помињу, сем по злу, јер су они само бијесни рушитељи и утописти који стварног човјека нијесу разумјели. У Великој Британији о Макијавелију рођен је овај епитаф: *Tanto nomini nullum par elogium* („Нема довољно похвале за такво име“). А како га је наградио војвода Лоренцо II Медичи, за кога је и написао Владаоца? Сасвим у духу библијског кредда да нико није пророк у својој отаџбини: дароване су му двије боце вина из Тоскане. Али, пошто је све знао о свијету и себи, и то је он могао да разумије. Уосталом, о себи је написао: „Родио сам се сиромашан, и прије сам се научио оскудици него уживању“.

Логика Макијавелијева је да у политици нема неодлучности (изгледа, колебљивост не ваља ни у какавом послу?). Политички живот представљао је као „борбу три врсте људи који постоје у свим градовима, а то су прваци, средњи и најнижи“. Знао је добро да способан владалац мора умјети да изабере људе којима се окружује. Први грађански теоретичар државе и политике, који је политику унаприједио у емпиријску дисциплину, он је реалистички утврдио да су интереси основни покретачи свих људских акција. Класа грађана је у њему имала великога тумача.

Ни по коју цјену не дати власт само једном човјеку – тако је писао Макијавели. Зар је то апологија деспотизма и тираније, како му подмећу и подвијају свјесни или несвјесни фалсификатори његових политичких идеја? Да ли политичка врлина подразумјева подвалу, симулирање, како се у домаћим приликама стално истиче? Нигдје Макијавели то није написао! Политика није подвала, ако је политика. Ако није, онда је гола самовоља ничим ограничена, отворено и грубо тиранска и противнародна. Он је био за државу која штити интересе свих на најбољи могући начин, у добром балансу динамичких снага заједнице. Наравно, држава је институција принуде, али Макијавели не зна ништа боље за све људе у њој. Гдје су кривотворитељи његових идеја нашли мисао о његовом тобожњем

ОГЛЕДАЛО

„моралу користи“? Зар управо они који га оспоравају, бољшевици и сљедбеници, нијесу изумитељи „ситуационог морала“, промјењивог од прилике до прилике, заснованог на „моралу“ користи само једне странке, секте, олигархије?

Разумије се, Макијавели није вјеровао у „идеалног владара“, јер у његовом вриједносном систему нема ничега „идеалног“. Био је само за стварног, реалног вођу (знамо куда је водила и води идеологија „идеалног“ и у далекој будућности „могућног“). Такав, није ни могао написати тобожњи „уџбеник за тиране“, иако су га чак и његови ученици и некритички адепти несвјесно фалсификовали. „Што је владавина, какве су врсте владања, како се власт задобија, како се задржава, зашто губи?“ – то су питања на која је Макијавели тражио најбоље одговоре читавог живота, али не само због владавине саме по себи, него због налажења најбољег начина за реално оснивање заједнице људи. Предлажући сиситем заједништва у држави, он је савјетовао да се безусловно „ограниче моћници, задовоље поданици, задрже пријатељи и уклони опасност од оних који желе исту такву власт“.

Макијавели и његово дјело имали су изврсног тумача и у Томасу Маколију (1800–1859), који је у свом пледоајеу за њега написао: „Сав човјек изгледа као нека загонетка, чудовишна скупина несагласних квалитета, себичности и дарезљивости, звјерства и доброћудности, препредености и чистоте, ниске покварености и романистичног херојства. По изразима којима је обично описиван, изгледа као да је Макијавели био Заводник, начело Зла, откривач амбиције и освете, првобитни проналазач кривоклетства, и да прије штампања његовог судбоносног Владаоца никада није постојао хипокрит, тиранин, издајица, лажна врлина, нити злочин као згодно средство“.

Као да је сам Макијавели произвео зло самим тим што га је препознао и именовано?! Зар се, рецимо, политика „државног разлога“, која је њему приписана, није објавила много касније, крајем XVIII вијека? Poverino Machiavelli, што му се све не приписује!

Он је крив и зато што је написао овакву злоћудност: „О људима се уопштено може рећи ово: незахвални су, непоуздани, притворни и ташти, клоне се опасности, похлепни су за добитком. Ако им добро чиниш, уз тебе су, нуде ти крв своју и имање, живот и дјецу кад је потреба далеко. Но, кад се невоља примакне, они измичу“. Је ли то лажна слика? (Узгред, познајете ли бар једног човјека који личи том опису?) Макијавели је, не захтијевајући да се живот понаша у складу с дјетињастим сањаријама, имао храбрости за мисију, па је казао то што зна о човјеку, а да притом не изгуби самопоштвање и добро мудрачко расположење, посебно не свој ненадмашни интегритет. Уосталом, он је свога Владаоца и посветио војводи Медичију, да би он „за кратко вријеме проникнуо“ у

ОГЛЕДАЛО

оно до чега је сам дошао „током толиких година, послије толиких тешкоћа и труда“.

За све је крив Макијавели! „Када би људи били добри, онда они моји савјети не би били добри“. Крив је! „Начин на који се живи толико је далек од начина на који би ваљало живјети, да се онај који занемарује оно што се ради због онога што би требало да се ради, прије труди око своје пропасти него свога одржања“. Смије ли се то рећи? Крив је! „Има три врсте умова: једни схватају сами по себи, други схватају оно што им неко разјасни, а трећи не разумију ништа, ни сами собом ни с туђом помоћи. Пошто су апетити људи незадовољиви, јер од природе имају особину да мало њих могу то постићи, долази до непрестаног незадовољства у људима, и немира због ствари које имају, што изазива осуду садашњих времена, похвалу прошлих и очекивања будућих“... Овај списак кривица Макијавелијевих је неизмјерно дугачак. И овај „адвокатски“ пледоаје би се тиме проширио недогледно, такође. Уосталом, Николо Макијавели је ионако за све крив. Суди му се у одсуству (*in effigie*), јер је именовани мртав 472 године.

Политика као умјетничко дјело

За Макијавелија, политика је умјетничко дјело (*opera d'arte*). Рођени Фирентинац, дакле рођени дипломат. Фирентинце је папа Бонифацио VIII назвао „пети елемент“, јер их је на његовом двору, у истом тренутку, било чак дванаесторица (заступали су не само своју Фиренцу, него и Француску, Енглеску, Чешку и још неке државе). Фирентинци као Фирентинци: рођени тумачи интернационалног језика новца и капитала. То јест, владања.

Макијавели је често говорио: „Ова времена су већа од наших памети“. И то он, којему ништа није промицало! Уосталом, о себи је причао само као о „фирентинском секретару“ у одјељењу с два коађутора и десетак писара иза којих је он хијерархијски бдио. Али, Сињорија је и те како знала кога је Фиренца родила, иако га је стриктно држала на сразмјерно ниском дипломатском рангу. Јер, имао је тај ултрамодерни човјек јасну свијест о анахроничности свих установа свога доба. Човјек врхунских мјерила и сувереног личног интегритета, страдао је за своја увјерења. „Величанство, о моме поштењу говори моје сиромаштво“ – то је имао право да каже тај прогнанички човјек који је заједно с радницима крчио очеву шуму да би се хљебом хранио, пијанчећи с њима и картајући се. Допао је и затвора као наводни завјереник против медичијеваца (тај гријех му никад није доказан). Истезали су му удове да би од њега изнудили признање и прогнали га, обузетога страшћу за политиком и кад му је било 44 године.

ОГЛЕДАЛО

Али, тоскански дух ироније (и полемике), чак и у политичкој доктрини знао је, и у прогонству, да ће опет бити потребна његова трансисторијска памет.

Вељко Радовић

(Из књиге *Меланхолични сајам*
ЦИД Подгорица и Службени лист СЦГ Београд
2005)

ЖАНР ДУЖЕГ ТРАЈАЊА

Када се у тридесет осмој години, 1571, судски саветник Мишел Монтењ повукао на своје имање да се „у потпуној доколици бави самим собом“ и „слободно казује своје мишљење о свим стварима“¹, сигурно није ни слутио да твори нову књижевну форму. А када су плодови његове рефлексije објављени, 1580. године у Бордоу, под називом *Огледи*, рођен је нови термин као израз тог специфичног жанра.

У Енглеској, под утицајем Монтења, отац емпиристичке филозофије, Френсис Бекон, исписује, како ће се показати, своје најчитаније дело – *Есеје*. Он вели да је то „реч новогa постања, али да је сама ствар врло стара“², што значи да му је на уму жанр дужег трајања. Стога додаје да су Сенекина *Писма Луцилију*, „ништа друго доли есеји, разасута размишљања изражена у облику пословица“.

Иако есеј као форма не постоји у антици, управо је антика инспирација за родоначелнике овог жанра у веку хуманизма и ренесансе. И они теже да оно естетско и етичко интегришу у живој индивидуалности која није дар природе, већ непрекидног самообликовања и самопосматрања. Монтењ који вели „да се само тиме хваста“, налази у себи „безграничну разноврсност и дубину“³, а као једини плод – сократовски увид у чињеницу колико му још преостаје да учи.

И Августинове *Исповести*, интензитетом и искреним сагледавањем самог себе, као да се препоручују за претечу ове форме. „Не излази ван себе (...), јер истина борави унутар човека“⁴, саветује овај велики познавалац људске душе.

Ова промишљања могућих корена, ризома жанра, указују на једну од његових важних одредница. Наиме, есеј обзнањује вредност појединачног људског искуства, оно што „ја сматра да је тачно, а не оно што треба“⁵. Супротставља се мњењу, претпостављеном мишљењу, појмовима унутар већ постављеног система тумачења. Стога Адорно истиче „радикалност“⁶ овог жанра у одбијању да

---

1 Мишел де Монтењ, *Огледи*, стр. 13.

2 Френсис Бекон, *Есеји*, стр. 7.

3 Монтењ, наведено дело, стр. 205.

4 Аурелије Августин, *Исповести*, Дерета, Београд, 2009.

5 Монтењ, наведено дело, стр. 31

6 Теодор Адорно, „Есеј о есеју“ у: *Филозофско-социолошки есеји*,

---

ОГЛЕДАЛО

се ствари редукују на један принцип. Есеј отелотворује тежњу рефлексивног појединца за личним изразом. Потребу да буде свој и очува угрожене способности опажања света и људи у метежу историјских усуда, а данас, свакако, и медијског притиска.

Реч је о штиву личног, исповедног карактера, чија је сврха „да покаже меру свог видокруга, а не толико меру самих ствари“⁷.

Што се тематике тиче, још од Монтења и Бекона она је разуђена и неограничена. Његова оптика не разликује „мале“ и „велике“ теме, већ је упућена и оном маргиналном, на први поглед ефемерном. Имајући то у виду, Хаксли језгровито сажима природу тог моћног средства „којим се готово може рећи све о било чему“. Есеј је писан у виду кратких рефлексивних и разматрања у фрагментима.

Као да је монтењевска скепса његов природни амбијент, јер, чини се да је она опште место и постмодернистичког субјекта. Зар његове поливалентне текстуалне форме нису одраз одбијања сваке теоријске целовитости, коначног и јединственог становишта које се „понаша као да у рукама држи камен мудрости“⁸?

Када је реч о односу есеја као књижевне, уметничке, али и научне форме, апорија се наговештава још у дискурсу Монтења и Бекона. Док први отворено указује да само „прича“, приповеда, открива своју личност, Бекон би да подучава. У духу свог индуктивизма, вредан попут мравца, прикупља проицијивим опажањем и искуством феномене, а онда као пчела производи ниске мудрости. Густе као супстанција од које су створене, оне су „блиске људском срцу“⁹, али не без претензија да важе као поуздане правилности. Зато је писмо првог аморфно, субјективно, отворено за нове почетке. Бекону су, пак, на на уму „велике обнове“, корисни савети. Он би да гради и изграђује, те су му мисли одсечне као удари канцеларског печата.

Амбивалентност у одређењу начела која обликују есеј присутна је и у савременој естетици. Тако мађарски филозоф Ђерђ Лукач сматра да је уметности и филозофији својствена тежња ка великим синтезама. Оне одражавају искуство и дух једне епохе. Како је есеју због малог обима такав циљ недостижан, његово доминантно присуство у култури је пре симптом недостатка него израз властитих изражајних моћи.

Оно што је према Лукачу мана, за Теодора Адорна представља снагу овог неоспорно уметничког облика, због које му он даје повлашћено место. Како се суочава са комплексношћу света, есеј опрезно приступа свом предмету. Не обухвата га у егзактној довршености, већ у животној многострукости која остаје отворена за

Загреб, Школска књига, 1985.

7 Монтењ, наведено дело, стр. 115.

8 Адорно, наведено дело, стр. 26.

9 Бекон, наведено дело, стр. 12.

ОГЛЕДАЛО

ново. Како неодређеност чини саму природу есеја, он „не дозвољава да му се одређује место“¹⁰. Могло би се рећи да је суштина природе овог рукописа сама „покретљивст мисли“, неспутана, слободна рефлексија која тежи да буде учесник у току ствари. Када каже да не описује „биће“, већ „пролажење“, Монтењ интуитивно изражава овај концепт.

Одатле и потиче порив да се егзактност заодева метафорама, аналогијама, слободном композицијом. Апсолут, оно што Лукач назива „тоталитетом“, постоји само у чежњи и наговештају. Плутајуће промишљање одбацује спокој вечних истина, правилност научног метода који жели да све „стави у претинац“. Суздржаност у доношењу коначних судова није ништа друго до однос овог жанра према сазнању и истини. Она је начелно доступна, али супротстављена здраворазумском мњењу које се задовољава унапред претпостављеним одговорима. Због осетљивости на склиско и увек одступајуће биће истине, творац есеја је више налик песнику, него научнику.

Но, есеј се не одриче ни научне егзактности, али не остаје у њеној сенци, већ је осветљава уметничком игром и слободним обликовањем. Он спаја појмовно и сликовно, емоционално и апстрактно, критичко, али увек помирујуће и лековито казивање. Јер, есејистичка критика се не сме претворити у пчеле које, како мудри Бекон вели, „животе остављају у ранама које задају“¹¹.

Како есеј удружује властити наратив са „најузвишенијим душама најбољих доба“¹², он је својеврсни „каталог“, сабиралиште изрека, сентенци, идеја, једне универзалне библиотеке. Тако је есеју својствено не само лично, већ и свечовечанско искуство. Како Лукач каже, есеј „не вади ствари из празног ништа“¹³, већ партиципира у јединственој баштини мудрости. Есејист је ерудита, страсни читач, који писање и читање доживљава као јединствен духовни чин. Реч је о позиву који Ролан Барт тумачи као активно учешће „у поретку културе“¹⁴. Истинска култура не познаје границе простора и времена, већ само оно вредно памћења и подсећања.

Есеј је свеприсутна форма и у савременој култури. Како је она израз једне разломљене стварности, без могућности великих уметничких и научних синтеза, он је као мисао у одломцима примерен стварности коју промишља.

---

10 Т. Адорно, наведено дело, стр. 29.

11 Ф. Бекон, н. д., стр. 183.

12 М. Монтењ, н. д., стр. 39.

13 Ђерђ Лукач, н. д., стр. 37

14 Ролан Барт, „О читању“, стр. 206.

ОГЛЕДАЛО

Када Монтењ свој поступак рефлексije назива огледом, он етимолошки сажима смисао жанра, али и његово вишесмислено значење.

Са једне стране, као што огледало прима све своје одразе, али ниједан не задржава у себи, у свету специјализације, мноштва перцепција, фрагментарности, аморфности, есеју се прибегава као изразу те неухватљиве и непрекидне мене стварности.

Али, са друге стране, огледало је метафора истине о свету коју уметност, наука и есеј, као њихов чудесни хибрид, изналази као, како каже Адорно, оно „вечно у пролазном“, које се тако и овековечује.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Монтењ Мишел, *Огледи*, Естетика, Ваљево-Београд, 1990.
2. Бекон Френсис, *Есеји*, Матица српска, Нови Сад, 1952.
3. Августин Аурелије, *Исјовести*, Дерета, Београд, 2009.
4. Лукач Ђерђ, „О суштини и облику есеја“ у *Душа и облици*, Нолит, Београд, 1973.
5. Адорно Теодор, „Есеј о есеју“, у *Филозофско-социолошки есеји о књижевности*, Школска књига, Загреб, 1985.
6. Епштејн Михаил, *Есеј*, Народна књига – Алфа, Београд, 1997.
7. Солар Миливој, *Есеји о фрагментима*, Просвета, Београд, 1985.
8. Барт Ролан, „О читању“ у *Часопис за културу и друштвена питања*, К.В.С, октобар 1999.

Љиљана Маловић Козић
Професорка филозофије
Шеста београдска гимназија Београд

УЧЕНИЦИ – АУТОРИ БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Анђела Борјан
Аднан Селимовић
Алекса Станковић
Александар Милошевић
Александар Несторовић
Александра Николић
Александра Павловић
Александра Савчић
Алена Делкић
Амина Машић
Ангелина Фрајић
Андреа Аничич
Андреа Арсић
Андреа Јовић
Андреа Митић
Анђела Ивановић
Анђела Костић
Анђела Николов
Анђела Палексић
Ања Арамбашић
Бобан Весић
Бојана Цветковић
Веселин Манојловић
Владимир Крсмановић
Вук Кљајевић
Давина Танасковић
Дајана Года
Дамњан Мариновић
Данијел Ђорђевић

Даница Божовић
Дарја Девеџић
Димитрије Крстић
Димитрије Коњевић
Дора Бајкуша
Драгана Лисић
Драгана Мирковић
Дубравка Кутлешкић
Душан Војиновић
Душан Динић
Душан Ђорђевић
Душан Светковић
Ђорђе Васиљевић
Зорана Спасић
Ивана Џаврић
Игор Јовановић
Игор Топаловић
Ирена Ремовић
Исидора Чапко
Јана Вукојевић
Јелена Лукић
Јован Гавриловић
Јован Димитријевић
Јован Ковачевић
Јована Доброта
Јована Медојевић
Јована Стефановић
Јулија Ананијев
Катарина Миловић

ОГЛЕДАЛО

Катарина Цимеша
Константин Нинковић
Кристина Бајић
Кристина Ханс
Лазар Вранић
Лазар Јовановић
Лара Гргинчевић
Лана Парезанин
Лидија Марковић
Лука Јанковић
Лука Рудић
Лука Стојковић
Магдалена Нешовић
Маида Алиспахић
Маја Милекић
Маја Радуловић
Марија Анђелковић
Марија Вукадиновић
Марија Јоксимовић
Марија Јурић
Марко Радојчић
Матеја Пејановић
Матија Сувајцић
Маша Станисављевић
Мерима Мустафић
Мила Стаменовић
Милан Гемаљевић
Милена Буцановић
Милица Вођевић
Милица Радојичић
Милица Ристић
Милица Ристичевић
Милош Ђекић
Милош Ђорђевић
Мина Недељковић
Михаел Стипановић
Михаило Јанковић
Михајло Спорић

Михајло Стојановић
Нарди Ибралић
Наталија Костић
Наташа Каваја
Невена Везмар
Невена Петковић
Немања Негић
Никола Белобрђанин
Никола Татомировић
Николина Нерић
Николина Милаковић
Његош Вујадиновић
Оливера Сандо
Павле Косић
Петар Видосављевић
Петар Ђукановић
Петар Радичевић
Сара Мађар
Сара Милојевић
Срђан Ковачевић
Стеван Терзић
Стефан Стојановић
Тамара Благојевић
Тамара Мартиновић
Тамара Ристић
Тамара Соколов
Теа Гутић
Тијана Арсић
Теодора Гоља
Тијана Дамњановић
Тијана Спасић
Тина Мишковић
Уна Црномарковић
Филип Весовић
Филип Ковачевић
Филип Младеновић
Хелена Јаковљевић

ПРОФЕСОРИ – МЕНТОРИ

Александра Максић	Љиљана Милер
Александра Михајловић	Љубомир Љубисављевић
Алерксандар Турукало	Марија Благојевић
Ана Кујовић	Марија Ђурић
Андријана Ивановић	Мирјана Миљановић
Анела Јаркоч	Милена Сучаров
Анкица Дивковић	Милица Ковачевић
Биљана Ковачевић	Милица Пашић
Биљана Радосављевић	Милица Пророк
Бранка Грујичић	Милица Шаренац
Веселинка Кулаш	Мирјана Благојевић
Весна Милић	Нађа Ђорђевић
Владимир Мичић	Наталија Лудошки
Гордана Шћепановић	Наташа Будимир
Даница Пушкар	Невена Стефановић
Дејан Крунић	Неђо Никачевић
Драгана Петровић	Никола Банић
Дубравка Вебер	Никола Никачевић
Душица Урошевић	Олгица Рајић
Емина Суљендић	Радивоје Благојевић
Махмутовић	Санела Златаревић
Ива Маленица	Светлана Коцић
Ивана Митровић	Селма Мешановић
Иванка Јовић	Силвија Ђорђевић
Јасмина Манић	Слободан Николић
Јасмина Милић	Снежана Гајевић
Јелена Бајић	Снежана Ђенић
Јелена Ђорђевић	Снежана Обрадовић
Јелена Митић Манојловић	Тања Русимовић
Јелена Нововић	Тина Капларевић
Јелица Живановић	Тодор Ружић
Катарина Кадовић	Смиљка Батинић
Лидија Ивановић	Шевала Муџезиновић

ШКОЛЕ БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Пожаревачка гимназија, Пожаревац Медицинска школа, Пожаревац Средња школа „Младост“, Петровац на Млави Економско-трговинска школа, Сопот Техничка школа, Смедерево ТПШ „Деспот Ђурађ“ Смедерево Гимназија Чачак Прва техничка школа, Крагујевац Прва крагујевачка гимназија, Крагујевац Гимназија „Бора Станковић“, Ниш Гимназија Лесковац Гимназија Пирот Гимназија „Бора Станковић“, Враће Економска школа, Бања Лука Медицинска школа, Бања Лука Гимназија, Градишка Гимназија, Прњавор Гимназија „Јован Дучић“, Требиње Средњошколски центар Источна Илица Средњошколски центар „27. јануар“ Рогатица Богословија Светог Петра Дабробосанског, Фоча	Средњошколски центар Фоча Прва гимназија, Сарајево Гимназија „Меша Селимовић“, Тузла Грађевинско-геодетска школа, Тузла КШЦ „Свети Фрањо“ Тузла Мјешовита средња школа Сребреник МСШ „Муса Ђазим Ђатић“, Кладањ Мјешовита средња школа, Бановићи СМШ „Иван Горан Ковачић“, Херцег - Нови Средња стручна школа, Цетиње Гимназија „Танасије Пејовић“, Пљевља Гимназија Вуковар Девета гимназија, Загреб Гимназија „Борислав Петров Браца“, Вршац Митровачка гимназија, Сремска Митровица Гимназија „Бранко Радичевић“, Стара Пазова Економско-трговинска школа „Паја Маргановић“, Панчево Гимназија „Урош Предић“, Панчево Гимназија „Жарко Зрењанин“, Врбас Карловачка гимназија, Серемски Карловци
---	--

ОГЛЕДАЛО

Гимназија „Јован Јовановић Змај”, Нови Сад	Седма београдска гимназија, Београд
Зрењанинска гимназија, Зрењанин	Осма београдска гимназија, Београд
ПБШ „Димитрије Давидовић“, Земун	Девета београдска гимназија „Михаило Петровић Алас”, Београд
Економска школа „Нада Димић”, Земун	Тринаеста београдска гимназија, Београд
Земунска гимназија , Земун	Четрнаеста београдска гимназија, Београд
Друга економска школа, Београд	Филолошка гимназија Београд
Школа за дизајн, Београд	Гимназија „Свети Сава”, Београд
Прва београдска гимназија, Београд	Математичка гимназија, Београд
Пета београдска гимназија, Београд	
Шеста београдска гимназија, Београд	

ОГЛЕДАЛО

ОГЛЕДАЛО

ЧАСОПИС УЧЕНИКА И ПРОФЕСОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА

из Београда

Расписује наградни

Конкурс

**за штампани средњошколски лист-новине
и електронску верзију**

Србије и региона

На конкурс могу учествовати школе из земаља региона (Црна Гора, Република Српска, Босна и Херцеговина, Хрватска...)

По **два промерка издата у школској 2015/2016.** новина-листа послати најкасније до **31. маја 2016. године** на адресу **Редакција ОГЛЕДАЛО, Јурија Гагарина 166А/97, 11000 Београд.**

Пријаве у **е-форми** на мејл **ogledalo.blagovest@gmail.com**

Стручни жири извршиће избор најбољих листова, доделити по три награде у две категорије, а најуспешнији радови из листа биће штампани у **октобарском броју** часописа **ОГЛЕДАЛО**. Изложба часописа биће отворена у октобру у галерији **КУЛОАР** Математичке гимназије Београд.

У Београду 6. 5. 2016.

www.ogledalo.edu.rs

Жири наградног конкурса ОГЛЕДАЛА

За поезију:

1. Олгица Рајић, песникиња, професорка српског језика и књижевности
2. Злата Коцић, песникиња и преводилац
3. Предраг Обрадовић, песник, студент електротехнике

За кратку причу:

1. др Горан Максимовић, историчар књижевности, декан Филозофског факултета Ниш
2. Анђела Плакаловић, студенткиња српског језика и књижевности
3. Душица Атанасковић, професорка српског језика и књижевности

За есеј:

1. Мирјана Мићић, професорка српског језика и књижевности
2. Љиљана Маловић Козић, професорка филозофије
3. Жарко Јањић, новинар и публициста

